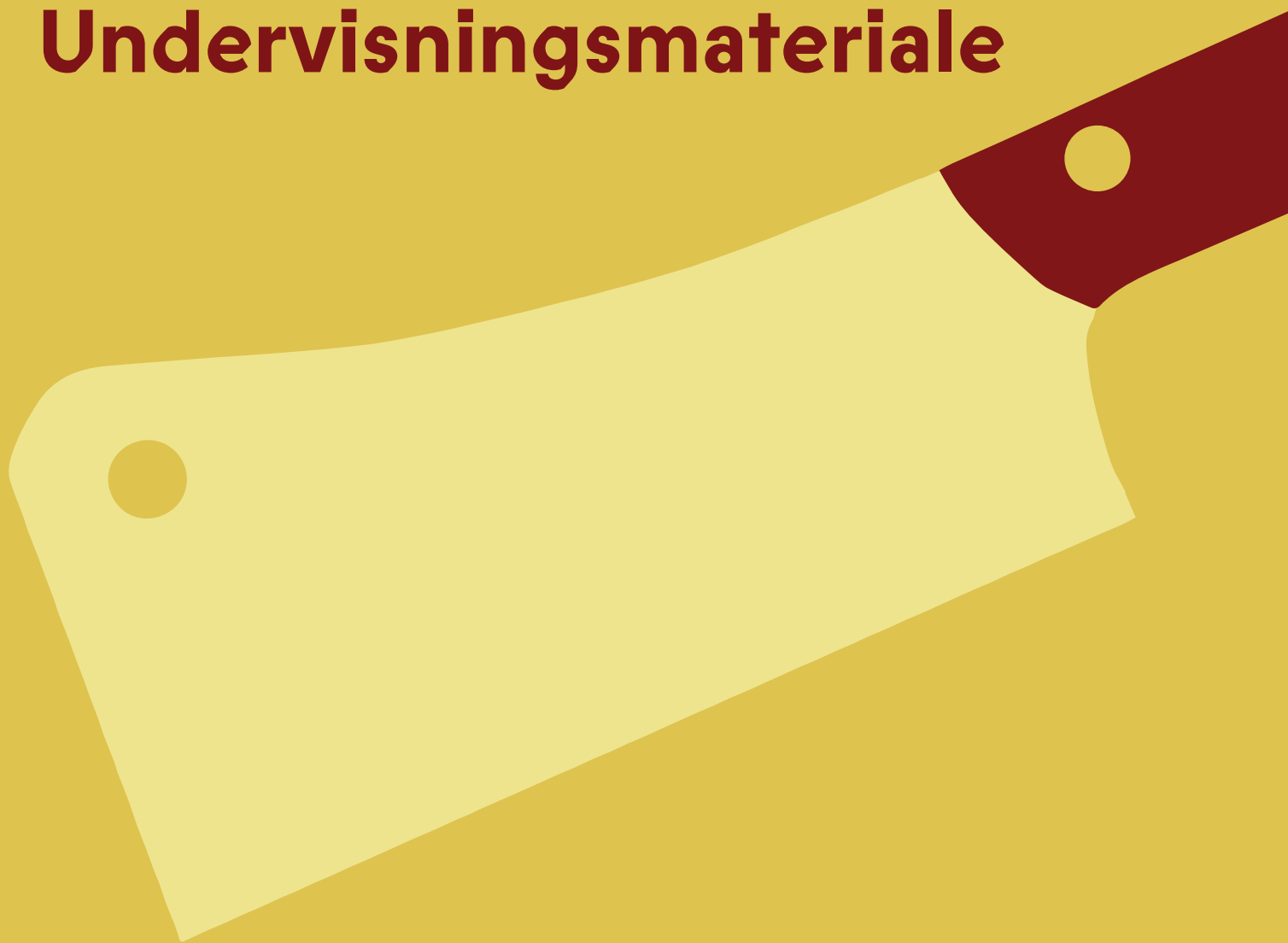

Kunst for kød

Undervisningsmateriale

VEJLE KUNSTMUSEUM

Om undervisningsmaterialet:

Undervisningsmaterialet er udformet til udstillingen *Kunst for kød*, der kan opleves på Vejle Kunstmuseum i perioden fra d. 12. maj - 14. november 2021.

Undervisningsmaterialet er tiltænkt til udskoling (7.-9. klasse), men kan også bruges til inspiration for andre klassetrin og/eller højere uddannelsesinstitutioner. Det kan bruges i forbindelse med en rundvisning i udstillingen, eller ved besøg på egen hånd – både før, under og efter besøget.

Undervisningsmaterialet består af:

TEKSTER

Teksterne kan bruges af læreren som materiale til egen undervisning, eller de kan læses af eleverne som forberedelse inden besøget på museet.

- Om udstillingen
- Om slagtermester Max Wørzner
- Om udstillingens temaer

OPGAVER

- Inspiration til opgaver før, under og efter besøget

God fornøjelse!

Om udstillingen

I udstillingen *Kunst for kød* tages vi med på en rejse tilbage til tiden før og under 2. Verdenskrig, men her i 2021 står vi over for en lignende historisk periode. Selvom vi på én gang kan begynde at se frem mod lysere tider, er vi stadig omfattet af diverse restriktioner og retningslinjer på grund af Coronakrisen. Ligesom dengang, begynder vi nu at opdage, hvad det er kunst kan i en krisetid.

I tiden før og under 2. Verdenskrig skabte slagtermester Max Wørzner fra Vejle en enestående samling af ny og banebrydende kunst. Han havde en stor interesse for kunst, købte værker efter hvad der talte til hans hjerte, og opbyggede et nært venskab med mange af de unge kunstnere. Han købte ofte værkerne direkte af kunstnerne – nogle gange endda inden malingen på lærredet var tørt. En del af betalingen bestod ofte af kødpakker (*Kunst for kød*), der var en overdådig luksus for de fattige kunstnere.

Tiden var præget af uro, frihedsberøvelse og lukkede grænser, hvilket tvang de unge kunstnere til at søge inspiration nye steder, og resultatet blev fødslen af en ny kunstretning: *Den abstrakte ekspressionisme*.

Kendetegnet for værkerne i den nye kunstretning er, at de blev mere farverige og abstrakte, at de var skabt med stor ekspressivitet, og at de oftere var en gengivelse af kunstnernes sindstilstand og drømme, end den virkelige verden.

Mange af de unge kunstnere blev senere en del af kunstnerfællesskabet CoBrA (1948-1951), der med Asger Jorn i spidsen arbejdede for, at kunsten skulle fungere som en samlende enhed for folket efter 2. Verdenskrig. Tanker og idéer fra dengang er stadig til inspiration for kunstnere den dag i dag.

Asger Jorn. Påtrængende væsener, hvis Eksistensberettigelse bevises ved deres Existens, 1939.

Om slagtermester Max Wørzner

Max Wørzner (1898-1945) blev udlært fra sin fars slagterforretning i Vejle, og i 1924 grundlagde han sin egen slagterforretning i Viborg. Forretningen blev hurtigt en stor succes, og få år efter kunne han udvide til større lokaler, og stadig blive ved med at have økonomisk overskud.

Max Wørzner havde en stor interesse for kunst, og brugte overskuddet fra slagterforretningen til at købe og skabe en stor samling. Han købte kunst – ikke som en investering, men fordi det gjorde ham glad. Først købte han hvad han kaldte for "sofastykker", men hurtigt fik han, som en af de første, øjnene op for de mere eksperimenterende værker skabt af de abstrakt-ekspressionistiske kunstnere. Wørzner købte ikke blot værkerne af kunstnerne, men opbyggede også et nært venskab med flere af dem, hvilket brevvekslinger og mange besøg hos hinanden rundt omkring i landet vidner om.

Krigen og de mange følgende restriktioner sled hårdt på Max Wørzners nerver og frihedsel-skede sind, og han døde allerede i 1945. I løbet af de forholdsvis få år han købte og samlede kunst, lykkedes det dog – grundet hans mod til at købe kunst med hjertet, og ikke efter hvad der faldt i "god smag" hos den gængse befolkning, at opbygge en af de mest interessante samlinger, der vidner om en helt særlig periode i dansk og international kunsthistorie.

I 1995 lykkedes det Vejle Kunstmuseum at erhverve Max Wørzners samling, hvoraf udvalgte værker vises på udstillingen Kunst for kød sammen med diverse indlån. Der vises i alt 88 værker, der tæller både arbejder på papir, malerier og skulpturer.

Slagtermester Niels Wørzner og sønnen Max Wørzner på hestevogn, ca. 1919.

Om udstillingens temaer:

Udstillingens værker er skabt af en gruppe unge kunstnere i årene op til og under 2. Verdenskrig, hvor de grundet krigen måtte søge inspiration nye steder. Udstillingen er på baggrund af den inspiration blevet inddelt i seks temaer:

VILDE OG VIDUNDERLIGE VIDDER

Naturen har altid været og er stadig en stor inspirationskilde for mange kunstnere. De unge abstrakt-ekspressionistiske kunstnere lod sig også inspirere af og eksperimenterede med motiver fra naturen – med vidt forskellige resultater. Dette ses blandt andet i Else Alfelts abstrakte malerier med spidse og runde former, der gav hende tilnavnet "*Bjergenes og månens malerinde*" – dette på trods af, at hun endnu ikke selv havde oplevet bjergene. Islandske Svavar Gudnason blev ofte beundret af kollegerne for sine poetiske og pastelfarvede gengivelser af sin hjemegn.

Else Alfelt. Uden titel, 1941.

PÅTRÆNGENDE VÆSENER

Fælles for kunstnernes arbejde med skulpturer var en tro på, at den endelige skulptur allerede fandtes inde i materialet, og at den derfor blot skulle frigøres – som en form for påtrængende væsen. Henry Heerup, der kaldte sig selv for en ægte "stenhugger", da han ofte huggede sten fra nedlagte kirkegårde og vejarbejder, og var overbevist om, at stenenes naturlige form sladrede om dens iboende skulptur. Robert Jacobsen, der lærte at hugge i sten af Henry Heerup, var i mange år af samme overbevisning som sin læremester. En dag begyndte han dog at hugge så dybt i stenen, at der var fare for, at den ville gå i stykker – nu var det tid til, at stenen i stedet måtte underlægge sig kunstneren.

Fælles for skulpturerne er ofte, at de har et mangetydigt udtryk, der gør at beskueren vil få forskellige oplevelser af dem, alt efter hvilken vinkel de betragtes fra.

PEN OG PAPIR

Krigsårene gjorde det, både på grund af økonomi og generel mangel, svært for kunstnerne at skaffe materialer. Nogle gange kunne de være heldige at få tilsendt materialer fra kunstsamlere eller lignende, og andre gange måtte de ty til alternative materialer – som for eksempel papir, sten eller væggene i et sommerhus. Kunstnerne skabte mange arbejder på papir, som var billigere og lettere at få fat i. Her havde de på en anden måde, end for eksempel et maleri eller en skulptur, mulighed for at lege og eksperimentere med motiver og forskellige sammensætninger af farver og former.

Derudover havde kunstnerne også en tro på, at fantasien og kreativiteten er iboende i os alle fra barndommen, men at man med tiden og opvæksten kan ske at vokse fra den. Derfor lod de sig ofte inspirere af børnetegninger, hvilket for eksempel ses i mange af Carl-Henning Pedersens arbejder på papir.

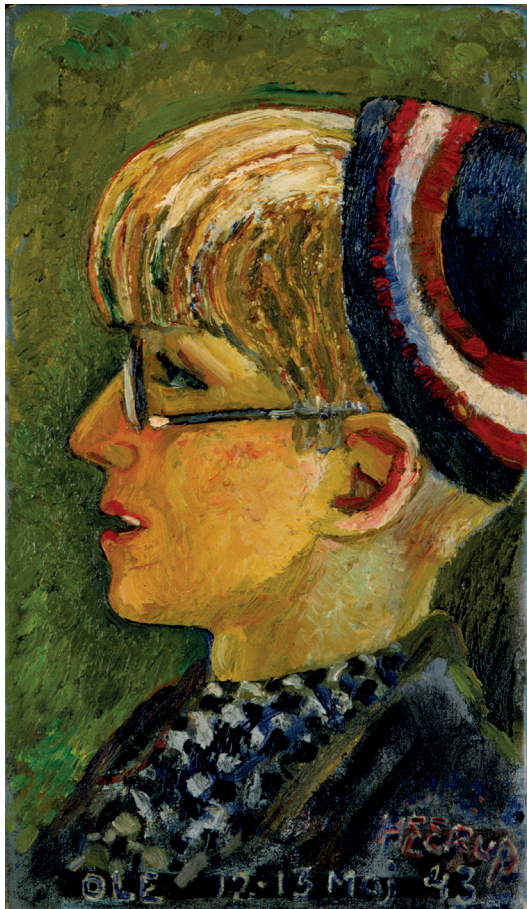
Carl-Henning Pedersen. Uden titel, 1939.

I KRIG OG KAOS

Krigsårenes kaotiske tilstand er tydeligt til stede i mange af kunstnernes værker. Farverne ændrer sig, og penselstrøgene er påført med vildskab og raseri. På trods af maleriernes abstrakte udtryk, kan man i kunstnernes værker fra disse år alligevel ane menneskelige figurer, der ofte er fremstillet som er de på flugt. Et eksempel er Richard Mortensens *"De Gale forlader deres Bopladser. Mennesker flakker om"* fra 1943, hvor man kan ane to kvinder med et barn i hver deres favn, der tydeligvis er på en form for fortvivlet vandring eller flugt i et kaotisk landskab.

MASKER OG MYTER

Krigen medfører at grænserne bliver lukkede, og kunstnerne kan derfor ikke længere rejse ud i verden for at indsamle nye indtryk og inspiration. De må i stedet søge andre steder hen. Via udstillinger og bogudgivelser stifter de dog alligevel kendskab med andre kulturer – blandt andet i form af afrikanske masker og skulpturer og forskellige artefakter fra Oceanien, hvor særligt maskerne, der i deres udtryk er mere poetiske og psykologiske end dem fra Afrika, fanger kunstnernes interesse. Netop psykologien er også til stor inspiration for kunstnerne, og mange af dem går selv til psykolog hos psykoanalytikeren Sigurd Næsgaard, der er den første i Danmark til at praktisere psykoanalysen. Derudover henter kunstnerne også inspiration fra folkeeventyr, sagn, myter og meget andet.

Henry Heerup. Ole, portræt af sønnen, 1943.

KÆRLIGHED TIL HVERDAGEN

Krigens indgriben i kunstnernes liv tvang dem til at se på og tænke anderledes om mange ting – heriblandt deres egen hverdag, der blev en af inspirationskilderne til deres kunstværker. Det var vigtigt for kunstnerne, at kunsten blev en del af hverdagslivet. Dette ses blandt andet i deres fælles produktion af udsmykningen til en børnehave i Hjortøgade i København. Det ses også i Henrys Heerups mange gengivelser af sønnen Ole, og i Asger Jorns utraditionelle brug af både vægge og køkkenlåger som lærred i kunstsamler Elna Fonnesbech-Sandbergs sommerhus, og ikke mindst i en række af hans kærlighedsportrætter af samme kunstsamler.

Opgaver

Idéer til opgaver inden besøget:

- Forbered jeres besøg ved at læse teksterne i undervisningsmaterialet.
- De unge kunstnere oplevede, at regler og restriktioner satte begrænsninger for deres liv i årene op til og under 2. Verdenskrig, men vendte begrænsningerne til nye muligheder.
 - Lav – hver for sig – en liste med tre ting, som har sat begrænsninger for dit liv under Coronakrisen.
 - Snak efterfølgende sammen i mindre grupper:
 - Er det de samme tre ting, I har skrevet på jeres lister, eller er de forskellige?
 - Har begrænsningerne ført til, at I har gjort ting på nye måder/set nye muligheder?
- Snak om – på baggrund af det I ved nu – hvad I forventer af udstillingen.

Richard Mortensen. De gale forlader deres bopladser. Mennesker flakker om, 1943.

Idéer til opgaver under besøget:

- I små grupper på 3-4 personer:
 - Find et værk, lav en billedanalyse (formal- og betydningsanalyse) og fremlæg den for de andre grupper.

Billedanalyse:

Der er mange måder at lave en billedanalyse på – prøv at tage udgangspunkt i disse spørgsmål:

Form:

- Find kunstner, titel og årstal
- Hvad kan du se på billedet? (Ren beskrivelse, ingen analyse)
- Hvilken teknik er brugt? (Tegning, maleri, skulptur)
- Hvilke farver er der brugt?
- Hvordan er kompositionen?
- Er der en forgrund, mellemgrund og baggrund?
- Er det opdelt i nogle felter/flader/farver?

Indhold:

- Hvad forestiller billedet?
- Er der en stemning, handling eller fortælling i billedet?
- Er der nogle symboler? (Fx i form af farver, objekter eller andet)

Budskab:

- Hvad tror du kunstneren vil fortælle med billedet?

- Samlet:

Find kunstner Richard Mortensens værk *"De gale forlader deres bopladser. Mennesker flakker om."*. Ved værket har vi lavet en formidlingsstation, der sætter fokus på lys og farvers indflydelse og betydning.

 - Prøv formidlingsstationen ved at følge de beskrevne instruktioner.
 - Snak efterfølgende om:
Hvad sker der med værket og jeres opfattelse af det, når farven på lyset ændres?
- Samlet:
 - Snak om udstillingen – var den som I forventede? Eller var der noget, der overraskede jer?

Idéer til opgaver efter besøget:

- Snak om hvad I tror kultur og kunst kan bruges til i krisetider.
 - Diskuter fx: Hvilken rolle kan kultur og kunst få i en krisetid?
 - Kan kultur og kunst samle folk? Hvis ja – nævn nogle eksempler.
 - Kan kultur og kunst få os til at se og tænke anderledes om ting?
Hvis ja – hvordan?
Hvis nej – hvorfor ikke?

Sang fik en stor betydning under 2. Verdenskrig, hvor den styrkede det folkelige fællesskab. Et eksempel er den danske arkitekt og kulturkritiker Poul Henningsens vise "Man binder os på mund og hånd", der blev et udtryk for modstand mod Besættelsesmagten.

Under Coronakrisen har der været fællessang i TV, fra altanerne i byerne, og andre steder.
Hvad har det betydet?

- Skriv et digt eller et essay om din egen oplevelse af tiden med Coronakrisen med fokus på, hvorvidt de mange begrænsninger har ført nogle alternativer/nye muligheder med sig.
- Lav et kunstværk, der fortæller noget om dit liv under Coronakrisen.
 - Præsenter jeres værker for hinanden, og tag en snak om, hvordan I tror Coronakrisen kommer til at sætte aftryk på kulturen og kunsten fremadrettet.